

ΣΤΑΜΕΛΟΣ Γ., 2003, Αναζητώντας το προφίλ του πτυχιούχου των ελληνικών πανεπιστημίων: περιφερειακές διαστάσεις, στο *Πανεπιστήμιο*, τ.7, σελ.65-87.

Γιώργος Σταμέλος
Παν/μιο Πατρών

Αναζητώντας το προφίλ του πτυχιούχου των ελληνικών πανεπιστημίων: περιφερειακές
διαστάσεις

Πάτρα

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η ανίχνευση βασικών συνιστωσών του προφίλ του πτυχιούχου των ελληνικών πανεπιστημίων. Για την υλοποίηση του στόχου αυτού θα βασιστούμε στα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία λήξεως της ΕΣΥΕ το Μάρτιο του 2003, που ήταν του 1999¹. Τα στοιχεία αυτά υπέστησαν μια δεύτερη επεξεργασία για να απομονωθούν τα δεδομένα που ενδιαφέρουν την παρούσα εργασία και να περιοριστούν δραστικά ούτως ώστε να είναι παρουσιάσιμα εδώ.

1. Πτυχιούχοι ανά πανεπιστήμιο, επίπεδο σπουδών και φύλο

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα 1, το 1999 υπήρξαν 25.525 συνολικά πτυχιούχοι. Από αυτούς η συντριπτική πλειονότητα, 89,22%, είναι πτυχιούχοι βασικών σπουδών. Μόλις το 7,73% μεταπτυχιακού επιπέδου και ένα 3,05% είναι διδάκτορες.

Συνεπώς, ως πρώτη συνιστώσα πρέπει να κρατηθεί το γεγονός ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια εκπαιδεύουν κατά βάση φοιτητές του πρώτου κύκλου σπουδών (σύμφωνα με την νέα ευρωπαϊκή ορολογία). Ο αριθμός των αποφοίτων των μεταπτυχιακών σπουδών είναι ακόμα πολύ περιορισμένος, ενώ οι διδάκτορες μπορεί μεν να μην είναι πολυάριθμοι όμως σε σύγκριση με τους μεταπτυχιακούς είναι σημαντικοί. Αναλυτικότερα:

Σε ό,τι αφορά τους πτυχιούχους βασικών σπουδών (ΠΒΣ), δύο πανεπιστήμια (Αθηνών και Θεσσαλονίκης) παράγουν το 56% του συνόλου τους. Επιπλέον, από τα 8 πανεπιστήμια της Αθήνας προέρχονται οι μισοί πτυχιούχοι (49,8%), ενώ περίπου ο 1 στους 3 προέρχεται από τα δύο πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης. Συνολικά λοιπόν τα 4/5 των πτυχιούχων προέρχονται από τα πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Από τα υπόλοιπα μόνο τα πανεπιστήμια της Πάτρας και των Ιωαννίνων έχουν πάνω από 1.000 πτυχιούχους (1.283 και 1.019 αντίστοιχα), ενώ υπάρχουν πολύ μικρά πανεπιστήμια με ιδιαίτερα περιορισμένο αριθμό πτυχιούχων (πχ. Χαροκόπειο, 57 πτυχιούχοι).

Η μεγάλη πλειονότητα των πτυχιούχων είναι γυναίκες (59,82%), όμως παρατηρούνται σημαντικότερες αποκλίσεις ανά πανεπιστήμιο. Τα δύο άκρα είναι το Ιόνιο με 81,10% και το Πολυτεχνείο Κρήτης με 13,73%.

Όσον αφορά τα μεταπτυχιακά, ο αριθμός των πτυχιούχων είναι συνολικά πολύ περιορισμένος, ενώ υπάρχουν και 4 πανεπιστήμια με μηδενικό αριθμό μεταπτυχιακών πτυχιούχων (παράρτημα ΑΠΘ Φλώρινας, ΑΣΚΤ, Χαροκόπειο και Αιγαίου). Και για τους πτυχιούχους των μεταπτυχιακών σπουδών ισχύει ο συγκεντρωτισμός που παρατηρήθηκε στις βασικές σπουδές. Το 57,15% των πτυχιούχων προέρχεται από τα δύο πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Αντίθετα, φαίνεται μια μεγαλύτερη υπερσυγκέντρωση πτυχιούχων στα 8 πανεπιστήμια της Αθήνας (63,03%) και μικρότερη παραγωγή στα 2 πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης (18,31%).

Σε ό,τι αναφέρεται στο φύλο και εδώ οι γυναίκες είναι περισσότερες (53,80%) αν και το ποσοστό τους είναι μικρότερο από το αντίστοιχο των βασικών σπουδών. Οι διαφορές ανά πανεπιστήμιο διατηρούνται πολύ σημαντικές, από 85,71% στο Ιόνιο έως 28,57% στο Γεωπονικό.

Τέλος, στα διδακτορικά, υπάρχουν 4 πανεπιστήμια χωρίς διδάκτορα το 1999 (παράρτημα ΑΠΘ Φλώρινας, Γεωπονικό, ΑΣΚΤ, Χαροκόπειο) και άλλα 6 με μονοψήφιο αριθμό διδακτόρων (Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Οικονομικό, Πειραιώς, Αιγαίου, Πολυτεχνείο Κρήτης). Τα δύο πανεπιστήμια (Αθήνας, Θεσσαλονίκης) παράγουν το 55,20% των διδακτόρων, τα 8 πανεπιστήμια της Αθήνας το 54,56% και τα δύο της Θεσσαλονίκης το 18,49%. Εδώ πάντως και μια άλλη ομάδα πανεπιστημίων φαίνεται να ξεχωρίζει. Το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το ΑΠΘ, το Πανεπιστήμιο Πατρών και το ΕΜΠ, τα 4 πανεπιστήμια

με εμφανώς τους περισσότερους διδάκτορες, παράγουν το 81,90% του συνόλου των διδακτόρων.

Στα διδακτορικά πάντως φαίνεται ότι υπάρχει μια σημαντική διαφορά ανά φύλο, στο βαθμό που οι γυναίκες μόλις υπερβαίνουν το 1/3 των πτυχιούχων.

Πίνακας 1: Πτυχιούχοι όλων των επιπέδων σπουδών ανά εκπαιδευτικό ίδρυμα (1999)

	Πτυχίο		Μεταπτυχιακό		Διδακτορικό	
	Σύνολο	% Θήλεις	Σύνολο	% Θήλεις	Σύνολο	%Θήλεις
Γενικό Σύνολο Ελλάδας	22.774	59,82	1.972	53,80	779	36,97
1 Πανεπιστήμιο Θράκης	844	56,28	20	35,00	14	35,71
2 Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	6.019	58,33	353	58,36	141	34,75
3 Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	696	56,18	8	62,5	3	66,67
4 Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Φλώρινα)	45	75,56	0	0	0	0
5 Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	223	56,50	45	55,56	5	80
6 Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	1.019	69,87	27	40,74	23	30,43
7 Ιόνιο Πανεπιστήμιο	127	81,10	14	85,71	43	53,49
8 Πανεπιστήμιο Πατρών	1.283	43,96	157	48,41	100	30,00
9 Πανεπιστήμιο Αθηνών	6.849	68,58	774	62,02	299	45,48
10 Οικονομικό Πανεπιστήμιο	971	54,79	86	33,72	7	71,43
11 Πάντειο Πανεπιστήμιο	1.066	67,26	37	59,46	20	25,00
12 Πανεπιστήμιο Πειραιώς	948	51,37	60	35,00	1	0
13 Γεωπονικό Πανεπιστήμιο	268	43,66	7	28,57	0	0
14 Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών	101	56,44	0	0	0	0
15 Χαροκόπειο Οικιακής Οικονομίας	57	78,95	0	0	0	0
16 Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο	1.075	35,16	279	41,94	98	14,29
17 Πανεπιστήμιο Αιγαίου	270	60,74	0	0	8	50,00
18 Πανεπιστήμιο Κρήτης	811	61,53	72	52,78	17	29,41
19 Πολυτεχνείο Κρήτης	102	13,73	33	30,30	3	33,33

πηγή:ΕΣΥΕ

2. Πτυχιούχοι ανά τομέα σπουδών, επίπεδο σπουδών και φύλο

Η πρώτη παρατήρηση που απορρέει από τον πίνακα 2 είναι ότι και οι 16 τομείς σπουδών θεραπεύονται στα ελληνικά πανεπιστήμια, με ξεχωριστό βέβαια ειδικό βάρος για τον κάθε ένα χωριστά.

Με βάση τα στοιχεία του εν λόγω πίνακα, φαίνεται ότι σχεδόν ½ (45,73%) των πτυχιούχων των βασικών σπουδών είναι απόφοιτοι τριών τομέων, κατά φθίνουσα σειρά: Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Κοινωνικές Επιστήμες και Επιστήμες Συμπεριφοράς και, Επιστήμες Εκπαίδευσης και Κατάρτισης των Διδασκόντων.

Πίνακας 2: Πτυχιούχοι όλων των επιπέδων σπουδών ανά τομέα σπουδών σύμφωνα με τον κώδικα ISCED της Unesco (1999)

		Πτυχιούχοι		Μεταπτυχιακοί		Διδάκτορες	
		Σύνολο	%Θηλέων	Σύνολο	%Θηλέων	Σύνολο	%Θηλέων
	Σύνολο	22.774	59,82	1.972	53,80	779	36,97
1	Επιστήμες Εκπαίδευσης και Κατάρτισης των Διδασκόντων	2.035	71,60	50	66,00	47	46,81
2	Καλές Τέχνες και Εφαρμοσμένες Τέχνες	379	73,09	3	66,67	1	0,00
3	Ανθρωπιστικές Επιστήμες (Γράμματα-Θρησκεία-Θεολογία)	4.988	80,69	432	70,37	128	45,31
4	Κοινωνικές Επιστήμες και Επιστήμες Συμπεριφοράς	3.391	61,81	86	61,63	37	35,14
5	Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση	199	80,90	17	88,24	0	0,00
6	Κατάρτιση στο Εμπόριο και στη Διοίκηση Επιχειρήσεων	1.586	54,67	97	32,99	7	100
7	Δίκαιο	1.794	64,83	207	63,77	17	35,29
8	Βιολογία-Περιβάλλον	204	60,29	56	57,14	29	44,83
9	Φυσικές Επιστήμες	1.342	44,63	290	42,76	116	31,90
10	Εφαρμοσμένες Επιστήμες (Μαθηματικά - Στατιστική)	1.006	47,91	129	34,11	30	10,00
11	Επιστήμες της Πληροφορικής	490	44,69	72	34,72	1	0,00
12	Επιστήμες του Μηχανικού	1.549	21,95	110	24,55	136	18,38
13	Αρχιτεκτονική - Χωροταξία και Μηχανικοί Κτιρίων	1.203	41,40	204	55,39	18	22,22

14	Γεωργία - Δασοκομία - Αλιευτική	648	41,98	41	43,90	28	28,57
15	Κτηνιατρική	122	50,00	0	0,00	14	50,00
16	Επιστήμες Υγείας και Υγιεινής	1.838	53,48	178	60,11	170	50,00

πηγή: ΕΣΥΕ

Η γυναικεία παρουσία είναι έντονα διαφοροποιημένη ανά τομέα σπουδών. Τα δύο άκρα της είναι από τη μια η Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση και, οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες με 80,90 και 80,69%, και από την άλλη οι Επιστήμες του Μηχανικού με 21,95%. Συνεπώς, η προηγούμενη ανισοκατανομή των φύλων ανά πανεπιστημιακό ίδρυμα μπορεί να τεκμηριωθεί από την ανισοκατανομή ανά τομέα σπουδών. Επειδή αυτό θεωρείται δεδομένο και λόγω περιορισμένου χώρου αυτό δεν θα αποδειχθεί εδώ.

Σε ό,τι αφορά τους πτυχιούχους μεταπτυχιακών σπουδών αυτοί προέρχονται κατά 21,91% από τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, μαζί με τους επόμενους τρεις τομείς που ξεχωρίζουν (Φυσικές Επιστήμες, Δίκαιο, Αρχιτεκτονική-Χωροταξία-Μηχανικοί Κτηρίων), οι τέσσερις αυτοί τομείς καλύπτουν το 57,45% των μεταπτυχιακών πτυχιούχων. Παρουσιάζει ενδιαφέρον ότι στην Κτηνιατρική δεν υπάρχουν πτυχιούχοι ενώ στις Καλές και Εφαρμοσμένες Τέχνες ο αριθμός τους είναι μονοψήφιος (3 πτυχιούχοι).

Η γυναικεία κατανομή είναι επίσης και εδώ έντονα ανισοκατανομημένη. Παρ'όλα αυτά λόγω του πολύ μικρού αριθμού των πτυχιούχων δεν φαίνεται σκόπιμο να επεκταθούμε περαιτέρω.

Όσον αφορά τους διδάκτορες το 70,60% προέρχεται από τέσσερις τομείς σπουδών, κατά φθίνουσα σειρά: Επιστήμες Υγείας και Υγιεινής, Επιστήμες Μηχανικού, Ανθρωπιστικές Επιστήμες και Φυσικές Επιστήμες.

3. Πτυχιούχοι ανά ηλικιακή ομάδα και πανεπιστήμιο

Με βάση τα στοιχεία του πίνακα 3, οι 2/3 (67,14%) πτυχιούχους βασικών σπουδών είναι ηλικίας μεταξύ 22-25 ετών. Οι πτυχιούχοι που υπερβαίνουν το τριακοστό έτος δεν ξεπερνούν το 6,87%, ενώ εντύπωση προκαλεί η ηλικία των «20 ετών» που ανέρχεται συνολικά στο 3,66% των πτυχιούχων (αλλά εκτοξεύεται στο 8,03% στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (!)) που μαζί με τους «21 ετών» δείχνει ότι πάνω από 1/10 πτυχιούχους είναι πάρα πολύ μικρής ηλικίας. Συνεπώς, μια ακόμα συνισταμένη του προφίλ του Έλληνα πτυχιούχου βασικών σπουδών είναι η νεαρή ηλικία του, που σε μερικές περιπτώσεις είναι παράδοξα νεαρή.

Και εδώ επίσης φαίνονται σημαντικές αποκλίσεις ανά πανεπιστημιακό ίδρυμα. Για παράδειγμα, στις ηλικίες 22-25 ετών βρίσκεται το 82,45% των πτυχιούχων του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου και το 81,11% του Πανεπιστημίου Αιγαίου, αλλά μόλις το 36,63% της ΑΣΚΤ.

Πίνακας 3: Πτυχιούχοι βασικών σπουδών ανά ηλικίας απονομής πτυχίου (1999)

	Σύνολο	20 ετών		21 ετών		22-23 ετών		24-25 ετών		22-25 ετών	26-27 ετών		28-29 ετών		από 30 και πάνω	
		Σύνολο	%	Σύνολο	%	Σύνολο	%	Σύνολο	%	%	Σύνολο	%	Σύνολο	%	Σύνολο	%
<i>Γενικό Σύνολο Ελλάδας</i>	22.774	834	3,66	1.774	7,79	8.996	39,50	6.294	27,64	67,14	2.208	9,70	1.104	4,85	1.564	6,87
1 Πανεπιστήμιο Θράκης	844	9	1,07	57	6,75	405	47,99	243	28,79	76,78	63	7,46	43	5,09	24	2,84
2 Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	6.064	189	3,12	467	7,70	2237	36,89	1780	29,35	66,24	665	10,97	250	4,12	322	5,31
3 Πανεπιστήμιο Μακεδονίας	696	12	1,72	48	6,90	339	48,71	160	22,99	71,70	58	8,33	31	4,45	48	6,90
4 Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	223	3	1,35	16	7,17	101	45,29	74	33,18	78,47	18	8,07	2	0,90	9	4,04
5 Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων	1.019	23	2,26	82	8,05	451	44,26	276	27,09	71,35	102	10,01	42	4,12	43	4,22
6 Ιόνιο Πανεπιστήμιο	127	0	0,00	7	5,51	58	45,67	38	29,92	75,59	9	7,09	6	4,72	9	7,09
7 Πανεπιστήμιο Πατρών	1.283	3	0,23	46	3,59	492	38,35	458	35,70	74,05	140	10,91	70	5,46	74	5,77
8 Πανεπιστήμιο Αθηνών	6.849	550	8,03	693	10,12	2.523	36,84	1.487	21,71	58,55	612	8,94	429	6,26	555	8,10
9 Οικονομικό Πανεπιστήμιο	971	5	0,51	106	10,92	478	49,23	232	23,89	73,12	67	6,90	27	2,78	57	5,87
10 Πάντειο Πανεπιστήμιο	1.066	0	0,00	33	3,10	468	43,90	355	33,30	77,20	89	8,35	29	2,72	92	8,63
11 Πανεπιστήμιο Πειραιώς	948	10	1,05	70	7,38	425	44,83	247	26,05	70,88	76	8,02	38	4,01	82	8,65
12 Γεωπονικό Πανεπιστήμιο	268	0	0,00	1	0,37	47	17,54	108	40,30	57,84	55	20,52	26	9,70	31	11,57

13	Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών	101	0	0,00	0	0,00	10	9,90	27	26,73	36,63	20	19,80	12	11,88	32	31,68
14	Χαροκόπειο Οικιακής Οικονομίας	57	1	1,75	5	8,77	35	61,40	12	21,05	82,45	3	5,26	0	0,00	1	1,75
15	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο	1.075	14	1,30	22	2,05	397	36,93	366	34,05	70,98	140	13,02	69	6,42	67	6,23
16	Πανεπιστήμιο Αιγαίου	270	2	0,74	26	9,63	131	48,52	88	32,59	81,11	12	4,44	8	2,96	3	1,11
17	Πανεπιστήμιο Κρήτης	811	13	1,60	94	11,6	369	45,50	146	18,00	63,50	60	7,40	17	2,10	112	13,81
18	Πολυτεχνείο Κρήτης	102	0	0,00	1	0,98	30	29,41	43	42,16	71,57	20	19,61	5	4,90	3	2,94

πηγή: ΕΣΥΕ

4. Φοιτητές πρώτης εγγραφής ανά πανεπιστήμιο και περιφέρεια λυκείου αποφοίτησης

Για την πληρέστερη ανίχνευση του προφίλ του πτυχιούχου βασικών σπουδών από τα ελληνικά πανεπιστήμια θα είχε ενδιαφέρον να καταγραφόταν η εντοπιότητα ή μη των πτυχιούχων. Δυστυχώς τέτοια δεδομένα δεν παρέχει η ΕΣΥΕ. Αντ' αυτού, και ως ένδειξη μόνο, έχουμε τους φοιτητές με πρώτη εγγραφή στο Πανεπιστήμιο και την περιφέρεια του λυκείου προέλευσης. Με βάση αυτά τα στοιχεία στοιχειωθετήθηκε ο πίνακας 4, ο οποίος μας δίνει πληροφορίες τόσο για την περιφερειακή προέλευση των φοιτητών με πρώτη εγγραφή ανά Πανεπιστήμιο, όσο και τις τάσεις που παρατηρούνται ανά περιφέρεια.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να τονιστεί ότι το 39,07% αυτών των φοιτητών προέρχεται από την Αττική και το 15,44% από την Κεντρική Μακεδονία. Συνεπώς, το 54,51% των φοιτητών προέρχεται από τις δύο περιφέρειες που εμπεριέχουν τα δύο μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα της χώρας. Αυτό αν και εντυπωσιάζει δεν αποκλίνει από τη φοίτηση στα λύκεια της χώρας στο βαθμό που την ίδια εποχή, οι δύο αυτές περιφέρειες περιείχαν το 55,48% των μαθητών λυκείου (Σταμέλος, 2002:91).

Στη συνέχεια θα δώσουμε κατά φθίνουσα σειρά τους τρεις πρώτους προορισμούς κάθε περιφέρειας:

- Σύνολο χώρας: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Πάτρας
- Ανατολική Μακεδονία-Θράκη: Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Θράκης, Παν/μιο Μακεδονίας
- Κεντρική Μακεδονία: Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Θράκης, Παν/μιο Μακεδονίας
- Δυτική Μακεδονία: Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Θράκης, Παν/μιο Ιωαννίνων
- Θεσσαλία: Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θράκης
- Ηπειρος: Παν/μιο Ιωαννίνων, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Αθηνών
- Ιόνια Νησιά: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Θράκης και Παν/μιο Ιωαννίνων
- Δυτική Ελλάδα: Παν/μιο Πατρών, Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης
- Στερεά Ελλάδα: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Πατρών
- Πελοπόννησος: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Πατρών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης
- Αττική: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Πειραιώς, Παν/μιο Πατρών
- Βόρειο Αιγαίο: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Αιγαίου
- Νότιο Αιγαίο: Παν/μιο Αθηνών, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Αιγαίου
- Κρήτη: Παν/μιο Κρήτης, Παν/μιο Θεσσαλονίκης, Παν/μιο Αθηνών.

Η ένδειξη αυτή μπορεί να γίνει ακόμα σαφέστερη αν δούμε το σύνολο της εντοπιότητας σπουδών ανά περιφέρεια προέλευσης.

Πίνακας 4β

Περιφέρεια Προέλευσης	Σύνολο νέων εγγραφών	Εντοπιότητα	% εντοπιότητας
Ανατ.Μακεδονία-Θράκη	1.449	313	21,60
Κεντρ.Μακεδονία	6.114	3.795	62,07
Δυτική Μακεδονία	924	14	1,52
Θεσσαλία	3.017	202	6,70
Ηπειρος	1.246	299	24,00
Ιόνια Νησιά	481	19	3,95
Δυτική Ελλάδα	2.346	548	23,36
Στερεά Ελλάδα	1.604	-	0,00
Πελοπόννησος	1.780	-	0,00
Αττική	15.478	10.120	65,38
Βόρειο Αιγαίο	465	59	12,69
Νότιο Αιγαίο	492	57	11,59
Κρήτη	1.634	466	28,52

Ο πίνακας 4β, δείχνει ότι μόνο δύο περιφέρειες (Αττική, Κεντρική Μακεδονία) καταφέρνουν να προσφέρουν, περίπου στα 2/3 των παιδιών τους, εντοπιότητα στις σπουδές. Οι υπόλοιπες περιφέρειες βρίσκονται πολύ χαμηλά. Ενδιαφέρον εντούτοις παρουσιάζουν τα τρία παλαιά, πλέον, περιφερειακά πανεπιστήμια (Πατρών, Ιωαννίνων, Κρήτης) που δεν μπορούν να συγκρατήσουν περισσότερο από το περίπου ¼ των φοιτητών της περιφέρειάς τους.

Εξετάζοντας στη συνέχεια τους πρωτοεγγραφόμενους φοιτητές ανά Πανεπιστήμιο μπορεί κανείς να σχηματίσει μια πρώτη ιδέα για την ελκτικότητα του κάθε Πανεπιστημίου. Στη συνέχεια, θα παρατεθούν οι τρεις πρώτες περιφέρειες προέλευσης των φοιτητών ανά Πανεπιστήμιο, κατά φθίνουσα σειρά:

- Σύνολο χώρας: Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία
- Παν/μιο Αθηνών: Αττική, Πελοπόννησος, Δυτική Ελλάδα
- Παν/μιο Αιγαίου: Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία
- Παν/μιο Θεσσαλίας: Κεντρική Μακεδονία, Αττική, Θεσσαλία
- Παν/μιο Θεσσαλονίκης: Κεντρική Μακεδονία, Αττική, Θεσσαλία
- Παράρτημα Φλώρινας: Κεντρική Μακεδονία, Αττική, Θεσσαλία
- Παν/μιο Θράκης: Κεντρική Μακεδονία, Αττική, Ανατ.Μακεδ.-Θράκη
- Ιόνιο Παν/μιο: Αττική, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία και Ηπειρος
- Παν/μιο Ιωαννίνων: Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Ηπειρος
- Παν/μιο Κρήτης: Αττική, Κρήτη, Κεντρική Μακεδονία
- Παν/μιο Πατρών: Αττική, Δυτική Ελλάδα, Πελοπόννησος
- Οικονομικό Παν/μιο: Αττική, Πελοπόννησος, Θεσσαλία
- Πάντειο Παν/μιο: Αττική, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία
- Παν/μιο Πειραιώς: Αττική, Πελοπόννησος, Δυτική Ελλάδα
- Παν/μιο Μακεδονίας: Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία, Αττική
- Γεωπονικό Παν/μιο: Αττική, Θεσσαλία, Πελοπόννησος
- ΑΣΚΤ: Αττική, Πελοπόννησος, Στερεά Ελλάδα
- Χαροκόπειο: Αττική, Κεντρική Μακεδονία, Θεσσαλία
- Πολυτεχνείο Κρήτης: Αττική, Κρήτη, Κεντρική Μακεδονία
- ΕΜΠ: Αττική, Δυτική Ελλάδα, Θεσσαλία.

Πίνακας 4: Φοιτητές πρώτης εγγραφής ανά Πανεπιστήμιο και περιφέρεια λυκείου αποφοίτησης (1999)

	Γενικό Σύνολο	Παν/μιο Αθηνών	Παν/μιο Αιγαίου	Παν/μιο Θεσσαλίας	Παν/μιο Θεσσαλονίκης	Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας	Παν/μιο Θράκης	Ιόνιο Παν/μιο	Παν/μιο Ιωαννίνων	Παν/μιο Κρήτης
<i>Σύνολο</i>	39.612	8.566	1.458	998	8.420	208	2.858	309	2.490	2.031
1 Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	1.449	72	48	39	590	7	313	9	78	60
2 Κεντρική Μακεδονία	6.114	193	158	246	3.317	81	765	24	388	167
3 Δυτική Μακεδονία	924	36	32	35	425	14	124	3	120	40
4 Θεσσαλία	3.017	345	110	202	1.010	15	259	29	227	107
5 Ηπειρος	1.246	165	40	23	249	7	78	29	299	51
6 Ιόνια Νησιά	481	111	27	7	67	2	40	19	40	25
7 Δυτική Ελλάδα	2.346	505	84	33	250	8	155	34	219	94
8 Στερεά Ελλάδα	1.604	353	74	58	285	9	101	10	120	89
9 Πελοπόννησος	1.780	522	62	24	180	7	114	18	93	97
10 Αττική	15.478	5.203	539	234	1.040	41	610	97	667	671
11 Βόρειο Αιγαίο	465	110	59	6	77	4	33	7	26	32
12 Νότιο Αιγαίο	492	120	57	9	75	0	40	0	22	47
13 Κρητή	1.634	261	99	28	231	4	69	12	48	418

Πηγή: ΕΣΥΕ

	Παν/μιο Πατρών	Οικονομικό Παν/μιο Αθηνών	Πάντειο Παν/μιο	Παν/μιο Πειραιώς	Παν/μιο Μακεδονίας	Γεωπονικό Παν/μιο	Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών	Χαροκόπειο Παν/μιο	Πολυτεχνείο Κρήτης	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
<i>Σύνολο</i>	3.042	1.697	1.959	1.921	1.168	469	147	136	321	1.622
1 Ανατολική Μακεδονία- Θράκη	46	12	22	10	102	8	2	8	12	18
2 Κεντρική Μακεδονία	158	21	99	20	478	12	4	11	29	24
3 Δυτική Μακεδονία	35	5	12	4	42	2	0	3	4	2
4 Θεσσαλία	166	78	100	70	159	41	4	10	22	78
5 Ηπειρος	98	38	42	32	32	23	1	1	12	33
6 Ιόνια Νησιά	37	17	34	18	7	3	0	4	8	17
7 Δυτική Ελλάδα	548	80	105	77	22	33	3	8	18	78
8 Στερεά Ελλάδα	146	55	97	69	31	23	5	3	16	69
9 Πελοπόννησος	213	90	98	108	28	40	7	4	12	70
10 Αττική	1.271	1.053	1.118	1.307	113	232	113	55	116	1.039
11 Βόρειο Αιγαίο	35	13	17	16	9	6	0	2	3	14
12 Νότιο Αιγαίο	33	12	23	17	8	4	2	2	7	14
13 Κρητή	72	77	62	67	47	22	3	5	48	65

Πηγή: ΕΣΥΕ

Με βάση όλα τα προηγούμενα, φαίνεται ότι το Παν/μιο Θεσσαλονίκης είναι το Πανεπιστήμιο με την εθνική εμβέλεια, ενώ το Παν/μιο Αθηνών φαίνεται να μην έχει σημαντική επιρροή στη Βόρειο Ελλάδα (Μακεδονία και Θράκη). Τέλος φαίνεται ότι τα περιφερειακά πανεπιστήμια απευθύνονται από τη μια στην περιφέρειά τους και ενίοτε στις όμορες περιφέρειες, και από την άλλη στις δύο πολυπληθείς περιφέρειες της χώρας (Αττική, Κεντρική Μακεδονία).

5. Συνιστώσες από το προφίλ του πτυχιούχου των ελληνικών πανεπιστημίων

Με βάση τα όσα παρουσιάστηκαν έως τώρα μπορεί κανείς να συγκροτήσει μερικές βασικές συνιστώσες του προφίλ των αποφοίτων των ελληνικών πανεπιστημίων.

Κατ'αρχήν, φαίνεται ότι πρόκειται για πτυχιούχους βασικών σπουδών. Με άλλα λόγια τα ελληνικά πανεπιστήμια εξακολουθούν να είναι περισσότερο ιδρύματα διδασκαλίας παρά ερευνητικά ιδρύματα, τουλάχιστον με τα στοιχεία του 1999.

Από τους πτυχιούχους των βασικών σπουδών 6/10 είναι γυναίκες. Επίσης οι γυναίκες είναι περισσότερες στις μεταπτυχιακές σπουδές, αλλά μόλις το 1/3 στους διδάκτορες.

Στη συνέχεια, φαίνεται ότι οι μισοί περίπου (46%) πτυχιούχοι προέρχονται από τρεις τομείς σπουδών Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Κοινωνικές Επιστήμες και, Επιστήμες της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Εκπαιδευτικών.

Η γυναικεία παρουσία ανά τομέα σπουδών είναι έντονα ανισομερής από σχεδόν 81% στην Πληροφόρηση-Τεκμηρίωση και Ανθρωπιστικές Επιστήμες έως 22% στις Επιστήμες Μηχανικού.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι παρά την ύπαρξη 8 (9 με το παράρτημα του ΑΠΘ στη Φλώρινα) περιφερειακών πανεπιστημίων το 60% σχεδόν των πτυχιούχων βασικών σπουδών προέρχεται από τα δύο μεγάλα πανεπιστήμια της χώρας (Αθηνών και Θεσσαλονίκης). Το γεγονός της υπερσυγκέντρωσης των πτυχιούχων στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα τονίζεται έτι περισσότερο από το γεγονός ότι σχεδόν το 1/2 (49,8%) των πτυχιούχων προέρχεται από τα 8 πανεπιστήμια της Αθήνας, ενώ από τα δύο πανεπιστήμια της Θεσσαλονίκης προέρχεται ακόμα το 1/3 των πτυχιούχων. Συνολικά λοιπόν τα 4/5 των πτυχιούχων προέρχονται από τα πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης.

Σημαντική επίσης είναι η πληροφορία για την ηλικία των πτυχιούχων. Τα 2/3 βρίσκονται στην ηλικιακή ομάδα 22-25, ενώ περισσότεροι από 1 στους 10 είναι 20 ή 21 ετών. Οι ηλικίες αυτές αποδεικνύουν ότι οι πτυχιούχοι αυτοί δεν έχουν εγκαταλείψει ποτέ το σχολικό σύστημα, Συνεπώς, πρόκειται για το παραδοσιακό μοντέλο όπου η εκπαίδευση και η εργασία (συστηματική και στην ειδικότητα του καθενός) αποτελούν ακόμα ξεχωριστούς κύκλους ζωής. Ίσως εδώ να εδράζεται κι ένα σημαντικό κομμάτι της έντονης αίσθησης που καταγράφεται σε διάφορες έρευνες για τη θεωρητικότητα των πραγματοποιημένων σπουδών σε συνάρτηση με τη δυσκολία ένταξης στην αγορά εργασίας (Φουντεδάκη Π., 2002, Μπήτρος Γ., 2002, Γκιώκας Δ., 2002). Επιπλέον, αυτό το μοντέλο θα οδηγήσει χωρίς αμφιβολία στην έντονη ζήτηση μεταπτυχιακών σπουδών από τη στιγμή που οι προοπτικές στην αγορά εργασίας δεν είναι ευοίωνες. Επίσης, με βάση την πολύ νεαρή ηλικία των πτυχιούχων και την έλλειψη μεταπτυχιακών σπουδών, μερικά ιδρύματα φαντάζουν περισσότερα ως μεταλυκειακά κέντρα προ-παίδευσης παρά ως πανεπιστημιακά ιδρύματα...

Τέλος, φαίνεται ότι μόλις 2 περιφέρειες εξυπηρετούν κατά τα 2/3 την εντοπιότητα των σπουδών της νέας γενιάς τους. Τα ποσοστά των υπόλοιπων περιφερειών κυμαίνονται σε μηδενικά ή πολύ χαμηλά επίπεδαⁱⁱ, και σε κάθε περίπτωση όχι περισσότερο από το 1/4 του φοιτητικού πληθυσμού τους. Το τελευταίο αυτό στοιχείο που αφορά τα περιφερειακά

πανεπιστήμια της πρώτης γενιάς δείχνει ίσως το γεγονός ότι η επιλογή του τόπου σπουδών για μια μεγάλη μερίδα φοιτητών και των οικογενειακών τους δεν βασίζεται μόνο στο κριτήριο της εντοπιότητας ή στην επιλογή του τομέα σπουδών.

Επιπλέον πρέπει να προσεχθεί το γεγονός ότι ενώ οι φοιτητές πρώτης εγγραφής στα πανεπιστήμια της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης αντιπροσωπεύουν το 63,58% του συνόλου των πρωτο-εγγραφόμενων φοιτητών, η αναλογία τους στους πτυχιούχους είναι περίπου 80%. Βέβαια, στο σημείο αυτό απαιτείται περαιτέρω έρευνα λόγω της διαφοράς του χρόνου αναφοράς (οι πτυχιούχοι του 1999, ήταν πρωτοεγγραφόμενοι στα πανεπιστήμια 4 ή και περισσότερα χρόνια πριν). Η θετική αιτία θα παρέπεμπε στην ανάπτυξη του πανεπιστημιακού δικτύου εκτός της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Η αρνητική θα σηματοδοτούσε τη διαρροή, για διάφορους λόγους, φοιτητών από τα επαρχιακά πανεπιστήμια.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι με βάση τα εν λόγω στοιχεία οι πολιτικές «αποκέντρωσης» και «εντοπιότητας» μοιάζει να είναι ευθέως αντίστροφες, και δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Από τη μια, σε επίπεδο ιδρυμάτων, φαίνεται όντως μια προσπάθεια αποκέντρωσης. Ομως στην πράξη αυτή καταργείται στο βαθμό που το 80% των πτυχιούχων προέρχεται από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη. Από την άλλη, όταν το 55% των μαθητών λυκείου βρίσκεται στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία, η εντοπιότητα από μόνη της οδηγεί στο συγκεντρωτισμό στα πολεοδομικά συγκροτήματα Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Εξάλλου δεν είναι τυχαίο ότι ακριβώς μόνο οι δύο προαναφερθείσες περιφέρειες παρουσιάζουν σημαντικό ποσοστό εντοπιότητας. Βέβαια, πρέπει να σημειωθεί ότι η πολιτική της εντοπιότητας, ως μέσο άμφλυσης των κοινωνικών ανισοτήτων μέσω της μείωσης του κόστους σπουδών, δεν φαίνεται να αποδίδει στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας. Είναι χαρακτηριστικό ότι το Πανεπιστήμιο της Πάτρας, ίδρυμα πλήρες σε τομείς σπουδών και παλαιό, δεν συγκρατεί παρά το ¼ των νέων φοιτητών που προέρχονται από τα λυκεία της περιφέρειάς του. Γεγονός που σημαίνει ότι άλλοι παράγοντες, όχι απαραίτητα εκπαιδευτικοί, επηρεάζονται στην τελική επιλογή. Αν αυτό ισχύει τότε η πολιτική της εντοπιότητας κινδυνεύει να επιφέρει τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα από αυτά που θέτει, στο βαθμό που θα «άφηνε εντοπίως» αυτούς που δεν μπορούν να φύγουν... Ο φαύλος κύκλος κλείνει με την παρατήρηση ότι αν η «αποκέντρωση» περιλαμβάνει, δικαίως ή αδικώς, στόχους ευρύτερης ανάπτυξης (Γετίμης Π – Λαμπριανίδης Λ., 2003) τότε αυτοί θα μπορούσαν να υλοποιηθούν εν μέρη τουλάχιστον, στο βαθμό που η κινητικότητα φαίνεται σημαντική και οι ανάγκες στέγασης μεγάλες. Κι αν η οικοδομή ήταν και παραμένει ο σκληρός πυρήνας της οικονομικής ανάπτυξης τότε η «γκαρσονιέρα» θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα εθνικής περιφερειακής πολιτικής!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γετίμης Π. – Λαμπριανίδης Λ., 2003, «Τα περιφερειακά Πανεπιστήμια δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως μέσα περιφερειακής πολιτικής», *Πανεπιστήμιο*, 6, σσ.65-91.
- Γκιώκας Δ., 2002, Δημόσια χρηματοδότηση και ιδιωτικό κόστος τριτοβάθμιων σπουδών, εις ΚΕΕ, *Το έργο «Έρευνα» 1997-2000. Συνοπτική παρουσίαση*, ΚΕΕ, Αθήνα.
- ΕΣΥΕ, 2003, Δημοσίευτα στοιχεία λήξεως για τα πανεπιστήμια (1999), Αθήνα.
- Μπήτρος Γ., 2002, Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις Οικονομικές Επιστήμες, εις ΚΕΕ, *Το έργο «Έρευνα» 1997-2000. Συνοπτική παρουσίαση*, ΚΕΕ, Αθήνα.
- Σταμέλος Γ., 2002, *Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Πρώτη και δεύτερη βαθμίδα. Δομές και ποσοτικά δεδομένα*, ΚΕΕ, Αθήνα.
- Φουντεδάκη Π., 2002, Διοίκηση και οργάνωση πανεπιστημίων στην εποχή της παραγωγικής αναδιάρθρωσης, εις ΚΕΕ, *Το έργο «Έρευνα» 1997-2000. Συνοπτική παρουσίαση*, ΚΕΕ, Αθήνα.

ⁱ Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι η ΕΣΥΕ δεν περιλαμβάνει στα ΑΕΙ της χώρας το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο! Βέβαια το 1999 δεν είχε πτυχιούχους αλλά είχε ήδη φοιτητικό πληθυσμό....Επίσης αναφέρει ξεχωριστά το παράρτημα του ΑΠΘ στη Φλώρινα.

ⁱⁱ Εδώ μπορεί κανείς να στηριχθεί για να τεκμηριώσει την ύπαρξη ανάγκης ίδρυσης νέων πανεπιστημίων στις περιφέρειες Πελοποννήσου και Στερεάς Ελλάδας. Βέβαια, αυτή θα ήταν η μια πλευρά του ζητήματος, η άλλη αφορά την πραγματική ανάγκη ή μη ίδρυσης νέων ιδρυμάτων με βάση τα δημογραφικά στοιχεία της χώρας και την περιορισμένη ανάπτυξη των ήδη υπαρχόντων.